

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

פרשת פסח תשפ"א י"ג אלול 656
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: מדוע האכילו את הכלבים מבשר המצרים?

בגמרא (מסכת עבודה זרה כט ע"ב) למדו שמת אסור בהנאה מגזירה שווה ממייתת מרים לעגלה ערופה, שאצל מרים הנביאה כתוב: "ותמת שם מרים", ובעגלה ערופה כתוב: "וערפו שם את העגלה בנחל", כמו שעגלה ערופה אסורה בהנאה, כך מת אסור בהנאה. ולגבי גופו של מת גוי אם אסור בהנאה נחלקו בזה הראשונים, דעת התוס' בב"ק (י. ד"ה שהשור), שגופו של מת נכרי מותר בהנאה. (וכ"פ הפר"ח קו"א ליר"ד סימן ע"ט). אבל הרשב"א בתשובה (ח"א סי' שס"ה) סובר, שמתי נכרים אסורים בהנאה. וכ"פ השו"ע (יר"ד סימן שמ"ט).

מעתה נבוא ונביא את המדרש עה"פ "וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים". מובא במדרש שוחר טוב (מזמור כ"ב, הובא בילק' ש פרשת בשלח רמז ר"מ): והיו ישראל רואין אותם מתים, שנאמר 'וירא ישראל את מצרים מת', ומכירין אותם, - מה היו עושין להן? כל אחד ואחד מישראל נוטל כלבו, והולך ונותן רגלו על צווארו של מצרי, והיה אומר לכלבו, אכול מן היד הזו שנשתעבדה בי, אכול מן המעיים הללו שלא חסו עלי...'

והרי נתבאר כי מת גוי אסור בהנמאה וכצד האכילו את הכלבים מבשר המצרים?

שאלה זו נשאל הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל והשיב בשאלה: כי אין הנאה בהאכלת כלבים כי 'כלבים תמיד רעבים', - כלומר שלא הייתה לבני ישראל הנאה מזה, כיון שלאחר שהכלבים אכלו את המצרים, הם באו לבקש את ארוחת הצהריים הרגילה, כמדי יום ביומו.

וכך מובא בסוף ביאור המב"ט על 'פרק שירה' (נדפס בסוף ספר 'בית אלקים' שכתב וז"ל: '... והכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה, כי הם משונים משאר בע"ח שיש להם קבע לאכילתם פעמים ביום... כמו שיש קבע לאדם כן יש להם שהם שבעים, - והכלבים הם עזי נפש, כי המאכל הוא חיי הנפש, ובעוז נפשם אינם שבעים...', עיי"ש באריכות.

אלא שצ"ב שלפי דברי הגר"ח, לא יהיה חיוב אצל כלב 'לשלם מה שנהנית', ולא מצינו כן, דהנה קי"ל בשו"ע בהל' נזקי ממון (חו"מ סי' שצא, ח): 'אכלה הבהמה ברשות הרבים, משלם כל מה שנהנית'. כלומר, אף שפטרה התורה מלשלם נזק שלם כשאכלה ברשות הרבים, מ"מ מה שנהנית צריך לשלם (סמ"ע).

ומעתה אצל כלב אם יאכל ברשות הרבים, לפי דברי הגר"ח ק יש לפוטרו מתשלומין, כיון ש'כלבים תמיד רעבים', ולאחר שהכלב יאכל את מה שמצא לאכול ברשות הרבים, הרי הוא יבוא לבקש מבעליו את ארוחת הצהריים הרגילה, כמדי יום ביומו, בשונה משאר בהעלים החיים שהבעלים הרויח שלא צריך להאכילם.

ולא מצינו כן, דהנה קי"ל בשו"ע (חו"מ סי' שצא, ו): 'כלב שהמית כבש, וחתול שהמית תרנגולים גדולים ואכלם... - אבל דמי הנבילה משלם, ברשות הניזק נזק שלם, וברשות הרבים מה שנהנית, שאכילה אינו שינוי, שכן דרכן לאכול נבילות, אפי' של בהמות גדולות, עכ"ל. הרי לן להדיא, שעל מה שכלבו אכל ברשות הרבים, הוא צריך לשלם מה שנהנה, - ומעתה צ"ע לדברי הגר"ח, מדוע אינו פטור לגמרי, משום שאין לבעליו שום הנאה, כיון שאכילת הכלב לא חסכה לבעליו מאומה, שהרי כלבים תמיד רעבים וכו', וצ"ע.

אמנם לעצם הקושיא הנ"ל, כיצד בני ישראל נהנו מהמצרים המתים, יש לתרץ עוד, דהנה יש לשאול מה אכלו בהמותיהם של ישראל במדבר.

בילקוט ראובני (פרשת בשלח) כתב בשם "סודי רזא" בזה הלשון: מה אכלו הבהמות של ישראל במדבר דכתיב (תהלים עח כה) "לחם אבירים אכל איש", ולא בהמות. אלא שכבת הטל בלילה היה מעלה להם ירקות לבהמות.

והגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו תפארת יהונתן (פרשת ראה בפסוק כי ירחק ממך המקום) כתב, שבמדבר היו הבהמות אוכלין עשבים מה שהבאר היה מעלה מגן עדן כמבואר בתרגום.

נמצא כי היה מאכל הבהמות במדבר בדרך נס, ולפי"ז יש ליישב בפשיטות את הקושיא הנ"ל, די"ל שבני שיראל לא נהנו מבשר המצרים המתים בזה שכלביהם אכלו אותם, כיון שלא חסכו כסף שכן כל מאכל הבהמות היה בדרך נס ולא דרך קניה בשוק וא"כ הם לא נהנו מהמצרים שום הנאת ממון.

ונראה לתת טעם מדוע באמת ראו ישראל צורך להאכיל את הכלבים מבשרם של המצרים.

וזאת בהקדם: רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהוידע עמ"ס הוריות (יג.) על דברי הגמרא שם: "מפני מה הכלב מכיר את קונו וחתול אינו מכיר את קונו". פירש הרמ"ה ז"ל, האי קונו דאמר הכא אינו ר"ל בוראו, אלא ר"ל בעליו, כדכתיב [ישעיה א' ג'] "ידע שור קונוהו". וכן אמר הכתוב [ויקרא כ"ה נ'] "וחשב עם קונוהו", וכן הדרך שהכלב מכיר את בעליו והולך אחריו לכל מקום שהוא הולך ומשמרו מה שאין כן בחתול. עכ"ד.

ממשיך רבינו יוסף חיים זי"ע: והנה הכרת הכלבים לבעליהן ותוקף החברה והאהבה שביניהם רבו הסיפורים בהם וכולם פלאות המה פלאי פלאות, ובספר תולדות הטבע הביא כמה סיפורים על זאת, ובכלל הביא דבר אחד פלא על זמן היינריך מלך צרפת (כוונתו להנרי הרביעי שהיה מלך צרפת ונרצח ב14 למאי 1610 על ידי כומר קתולי) היה אוהב כלבים הרבה ויבחר בשלשה כלבים קטנים להיות הם שומרי ראשו, והם אהבו מאוד את אדונם ולימדום לעמוד על המשמר כאנשי חיל אצל מיטתו של המלך, והיה שם מונח כלי מראה השעות שהיה בו פעמון המכה בכל שעה ושעה, וכאשר האחד עומד על משמרתו אז האחרים יושנים, ובעת שמכה הפעמון יבוא זה המקיץ ונושך לאט באוזן חבירו הנרדם להודיעו כי הגיעה עתו על פי הסדר לעמוד אחריו על המשמר, וכן על זה הדרך ככה המה עומדים על משמרתם כל הלילה חליפות עד הבוקר, ומעולם לא היה למלך שומרים נאמנים כמוהם.

ויהי היום ויבוא כומר גדול להרוג את המלך בסתר, ויבוא אל חדר המלך למסור לידו מכתב אחד אשר זה היה לו כסות עינים למחשבתו הרעה ותרמית לבו, וקם הכלב מן שלשה הכלבים הנזכרים העומדים בחדר המלך וישתער על הכומר ממקום משמרתו לגלות חטאתו הצפונה בלבבו, והיה דבר זה לפלא כי הכלב הזה תמיד לא עשה רעה לכל איש הבא חדרה אל המלך, והנה עתה התמרמר פתאום בחמה שפוכה התגעש וחרץ לשונו, והמלך לא הרגיש להתבונן בחידוש הזה, ולא שם לב מה זה ועל מה זה עשה הכלב ההוא ככה, אלא אדבבה אמר לסגור את הכלבים בחדר השני כדי שימתיק סוד עם הכומר הבא אליו, ולא תבלבלהו נביחת הכלב ההוא, וכן עשה עבד המלך הולך הכלבים ההם לחדר השני וסגר בעדם, אך אך עם כל זה חמת הכלב ההוא לא שככה ויוסף לנבוח בקול גדול ולא יסף ומה דבני ובני בעת ההיא עשה הכומר מגמת לבבו ודקר את המלך בחרבו פעמים ויפול שדוד מתגולל בדמו עד כאן.

ועל זה הדבר הנפלא שנמצא בהרגשת הכלב אמרתי כמה גדולים דברי רבותינו ז"ל שאמרו 'כָּלֵב - כָּלּוּ לֵב' שהרגיש מרתיחת דם פני הכומר שבעבור שפוך דם נפש אדוניו המלך הוא בא ולכן עשה מה שעשה בהשתערתו על הכומר ובחריצת לשונו כדי שירגיש המלך ברעה הבאה אליו מאת הכומר וישמר ממנו.

ועוד יסופר בספר הנזכר בכלל הסיפורים המדברים בנאמנות הכלבים ואהבתם לאדוניהם ובהרגשתם ושקידתם לטובת אדונם כי השר אויבר"י היה ידיד המלך קארל החמישי (שהיה מלך ספרד) ויקנא בו שר אחד משרי המלך וישנא אותו בלבבו ויהי היום וילך השר אויבר"י לשוח ביער עם כלבו וירדפהו השר ההוא על סוס קל ויהרגהו, אמנם כלב הנרצח לא עזב את היער ולא חדל מנבוח ולזעוק זעקת שבר עד 'כִּי אָכַף עָלָיו פִּיהו' לשוב פאריזה אל בית אחד מאוהבי אדוניו השר הנרצח ואך אכל שם לשובע נפשו שב שנית היערה ככה היה עושה הכלב ההוא כמה ימים עד אשר שמו אנשים לבם ללכת בעקבותיו וימצאו את גוית אדוניו המת ביער ההוא.

ויהי מקץ ימים ויפגוש הכלב ההוא את השר המרצח בהיותו עומד בין צבא חיל המלך ויתמרמר אליו בחמת רוחו וינשכהו ומהרו כל הנצבים להבריח את הכלב ולהכותו אולם לא במהרה הניסוהו ויהי מהיום ההוא ומעלה הלך הכלב ההוא לבקש את הורג אדוניו בכל מקום ויחרץ לו לשונו וינשכהו, אז החל החשד להתעורר בלבבות אנשים כי אמרו לא דבר ריק הוא ובודאי זה השר הוא אשר רצח אויבר"י אדון הכלב ההוא והשמועה באה אל המלך ויצוה המלך את השר ההוא להתייצב בין אנשי חילו ונתן אומר להביא את הכלב ההוא ויהי בבואו ויבקש את השר המרצח וישתער עליו בחרון אפו.

ויאמר המלך אל השר ההוא תן תודה והגד נא לי מה עשית? ויקשה את לבו וימאן להתוודות ואז חרץ המלך משפטו ויצוהו להילחם עם הכלב ברחוב העיר נפש מול נפש, ובצאת השר ההוא המרצח למלחמה היה לבוש שריון ובידו שוט, והנה רגעים אחדים התהלך הכלב מסביב בעל ריבו חרץ לשונו ויהמה בקול ליל נורא ובפתע פתאום הסתער בסופה ואחז בעורף אויבו בכל תעצומות עוזו וישליכהו ארצה ויתן השר ההוא את קולו בבכי ויתחנן למלטהו מן הכלב האכזרי המבקש נפשו לספותה ויודה על פשעו בקהל עם, ואחרי אשר התוודה חטאתו המיתוהו שמה על פי מאמר המלך לעיני כל העם עד כאן.

ויספר עוד ספורים נפלאים בהכרת הכלבים ונאמנותם באהבת אדוניהם לנקום נקם מאוייבי אדוניהם. על כן יפים ונכונים ונבונים דברי התלמידים של רבי אלעזר שאמר 'הַכָּלֵב מְכִיר אֶת קוֹנוֹ' שהוא רצונו לומר 'בעליו' על פי ביאור הרמ"ה ז"ל הנזכר לעיל.

ובעל ה'תולדות נח' כתב שהכלב נאמן כ"כ לאדוניו, עד שאמרו חכמי אפריקה שהיוצאים ליער לטרוף חיות, פעמים שהכלבים שלהם טורפים אנטילופה שהוא מין צבי שהכלבים אוכלים את בשרו. ולאחר שטרפוהו עומדים כמה כלבים ליד הנבלה ואינם פותחים בסעודה לפני שאחד מהם רץ לבקש רשות מהאדון אם הוא מרשה להם לאכול מטרפם. עד כדי כך הם נאמנים לאדונם.

לפי זה יש לבוא ולבאר, שעם ישראל בחרו לתת לכלבים שלהם מבשר המצרים, כי המצרים היו כפויי טובה, לאחר שיוסף הצדיק הוא גידל אותם ורוממם ובנה את האימפריה המצרית על ידי שבנה כלכלה נכונה בשנות הרעב, והם כפרו בטובתו של יוסף "אשר לא ידע את יוסף", יבוא הכלב שמכיר את אדוניו ומכיר לו טובה ויאכל את בשר הכפוי טובה.

אגב נציין, קושיה שמקשה רבינו יוסף חיים בענן החתולים וז"ל: אמנם אומרים 'שְׂאִין הַחֲתוּלִים מְכִיר אֶת בְּעָלָיו' הוא דבר תימה על פי הסיפורים אשר יספר בספר תולדות הטבע הנזכר על החתולים בהרגשתם ואהבתם וחברתם עם בעליהם ואזכיר בזה כאן סיפור אחד וממנו תדע והוא כי שם מביא מעשה אחת אשר ספר החוקר הנכבד בספרו הנקרא 'למודי טבעי נפש חיה' והוא בבית אחד מריעיו היה

חתול יפה מראה אשר גדלו בנו הבכור ודאג לספק כל מחסוריו וידבק החתול מיום באותו הבן ואהבה עד מאד וַיֵּט שְׁכֻמוֹ לִסְבֹּל באהבה אפילו אם הילד ההוא מרר ועצב את רוחו ולא היה נפרד מן הילד ההוא כל היום כי אם רק איזה רגעים אחדים למען עשות עבודתו לצאת ידי חובת הצידה של העכברים המוטלת עליו והיו שנים אחדות אסורים בכושרות אהבה אותו הילד והחתול.

ויהי היום והילד ההוא חלה מחלת האבעבועות וגם אז לא מש החתול מאהובו החולה עד אשר בראות קרוביו התגברות החולי עליו לקחו החתול וסגרוהו בחדר לבדו ואחר איזה שעות מת הילד בר מינן והחתול נמלט ביום השני מן החדר המוסגר בו ויחפז אל מיטת רעהו אשר קוה למצאו שם ובראותו כי הנער איננו אז רץ בהול ומשמים בכל הבית ויעורר זעקת שבר עד בואו אל פתח החדר אשר שמו גוית המת בו כמנהגם לעכבו כ"ד שעות קודם קבורה, וישכב החתול אצל המת דומם ומתאבל עד אשר באו ולקחוהו בחזקה ויסגרוהו שנית.

ויהי אך נקבר הילד והחתול שולח חפשי ויצא מן הבית בחפזה ונעלם וישב לבית אחר י"ד יום דל ורע תואר מאוד וימאן לאכול שמה ויברח שנית בקול מר צורח, אכן כאשר הציק לו הרעב היה בא יום יום לבית לעת מאכל הצהרים וישב ללכת תמיד אחרי אכלו, ולא ידע איש את מקומו, עדי נמצא פעם אחת אצל קבר הילד ההוא בתוך החור אשר עשה לו לבדו בקיר החומה של הקבר, וככה נתאבל על אוהבו ולא שכחו אשר עד בצאת אבות הילד המת לגור בעיר אחרת אחרי חמש שנים לא שינה את מגורו ולא רחק מקבר אוהבו לשבת במקום אחר זולתי כאשר גבר עליו מאד קור וחורף. עד כאן.

והנה לפי הסיפור הזה ושאר סיפורים כיוצא בו מוכח שגם החתול מכיר את בעליו ואין לו שכחה ממנו ואין יאמרו כאן שהחתול אינו מכיר את קונו?

ומתוך רבינו יוסף חיים שיש לחלק בין החתולים היכן הם גדלו בבית או ברחוב וז"ל: על כן נראה דטעמו של רבי אלעזר הוא אמת דסיבת שכחת החתול שאינו מכיר את קונו הוא מפני שאוכל עכברים ולכן כל חתול שאינו אוכל עכברים אלא אוכל משלחן בעליו בשר בהמה וחיה ועוף ודגים אשר יתן לו בעליו בכל יום בעת הסעודה ואינו אוכל העכברים אלא צד אותם ומשליכם אין לו שכחה מכל דבר שבעולם ותלמידי רבי אלעזר בן צדוק לא אמרו אלא על חתול האוכל בשר עכברים.

אולם בספר 'תולדות נח' מתוך תירוץ אחר לבאר את הגמרא בהוריות שמחלקת בין כלב לחתול. וכתב, שמגדלי הכלבים יודעים שאע"פ שהאדון מכה בכלבו או גוער בו וכדו', אעפ"כ עומד הכלב כעבד נכנע לאדונו וניכר מתנועותיו שהוא מקבל את הנזיפה באהבה והוא מאמין שהאדון עשה זאת לטובתו.

לעומת החתול שאינו מכיר את קונו, שנאמנותו של החתול מסתיימת אם האדון יכה אותו שמיד יכה וישרוט את בעליו ולא יקבל באהבה.

במכילתא פרשת בשלח וכן במדרש (שמו"ר כד, א) ובפרקי דרבי אליעזר (פרק מ"ב) מובא, שהמים לא נבקעו לדרך אחת רחבה שהלכו בו יחד כל ישראל, אלא נבקעו ל"ב שבילים כנגד י"ב שבטים, ולכל שבט היה שביל מיוחד לעבור בו. וזהו שכתוב (תהלים קלו י): "לגוזר ים סוף לגזרים", לא לגזר אחד אלא "לגזרים" בלשון רבים י"ב שבילים כנגד י"ב שבטי י"ה. רבינו בחיי מוסיף על כך שענין זה רמוז בשירת הים: "זה אלי ואנוה" - ז"ה בגימטריא י"ב, כנגד י"ב שבילים שנקרעו לישראל.

וצריך להבין מה היה צורך שיבקע הים שלנים עשר שבילים?

ונראה ליישב בהקדם, בילקוט שמעוני בשם מדרש אבכיר, מובא דין ודברים שהתחולל בין שרי מעלה - שרם של מצרים אל מול שרם של ישראל. וכפי שמתארים זאת חכמי המדרש:

עוזא, שר של מצרים, הבין שאומתו עתידה להימחק בין אדוות הים, ופנה אל מלך מלכי המלכים: ריבונו של עולם. אתה הוא שנקראת 'צדיק וישר', אין לפניך לא עוולה ולא משוא פנים, אף לא מקח שוחד, חלילה. הלא המצרים לא טבחו בבניך ולא הטביעו אותם, אלא השתעבדו בהם, ועל שעבוד זה כבר יצאו ישראל ממצרים כשידיהם מלאות בכסףם וזהבם של מצרים, האם מגיע להם כעת גם לטבוע ולהימחות בין זרועות הים?

סיים עוזא את דבריו וכרוז אלוקי הרעיד את הרקיעים ואת כל שרפי מעלה: "פמליא של מעלה - בואו למושב בי דינא לדון ביני ובין עוזא שר מצרים.

החל הקב"ה לפרט באריכות את השתלשלותם של דברים: הרעב שהביא על מצרים ויוסף שבחכמתו האלוקית הצילם מחרפת רעב עד שנעשו כולם עבדיו. ובסוף שעבדו מצרים את אחי וצאצאי יוסף בשעבוד אכזרי, עד שצעקו מן העבודה וצעקתם עלתה השמימה והגיעה עד כיסא הכבוד.

נשלחו משה ואהרן לבוא לפני פרעה ולפדות ישראל, אולם פרעה הרשה זלזול בהם וכפר בבורא, כשהוא פוער פיו בלעג כלפי מעלה ומכריז: "אני בראתי את עצמי ולי יאורי". עד שבאו עליו עשר המכות ועדיין הקשה את לבו ולא התחרט. ואף לאחר שהקב"ה הראהו כוחו וגבורתו והוציא את בניו ממצרים, בשדדו את כל מערכות הטבע ממשיך רשע זה יחד עם עמו, לרדוף אחר ישראל להחזירם תחת ידיהם ותחת עול שעבודם. מי שעשה כזאת במרידה כלפי שמיא, האם אינו ראוי לטבוע בים, הוא וכל חילו? - שאל הקב"ה.

כל פמליא של מעלה נענו ואמרו פה אחד: "אלוקי השמים הדין עמך, עשה מה שאתה חפץ!"

ברם עוזא עדיין לא פקר ידי בייאוש. הוא השתטח בבקשת תחנונים לפני הקב"ה וביקש ממנו לשוב ולסלוח להם ברחמיו הגדולים, למרות שפגעו וחרף כל חטאותיהם ופשעיהם אשר העוו.

החלה מידת הרחמים להתעורר לטובת המצרים, אילולא קפץ מיכאל שר ישראל ורמז לגבריאל שיבוא עמו. בטיסה אחת ירדו מצרימה והעלו לפני כיסא הכבוד לבנה אשר הכינו בני ישראל ועצמותיו של תינוק יהודי בתוכו, לבנה העשויה מעורו ובשרו של ילד יהודי, באכזריותם של הנוגשים המצריים. פתח גבריאל ואמר: ריבון העולם. אלו המעשים אשר נעשו לבניך".

בהישמע הדברים, התיישב הקב"ה על כיסא דין ונגזר דינם של מצרים לטביעה בתוך הים. ויום-סוף האיתן, נבקע - לפי זה יש לומר, כי מטעם זה נבקע הים לשנים עשר שבילים, כדי להורות שאין צורך שכל ישראל יהיו יחדיו כדי לנצח את קטרגו של עוזא שר מצרים, אלא די היה בשבט אחד בלבד כדי לנצחו. שדי לפגוע ביהודי אחד, כדי לבטל אומה שלמה.

בענין קריעת ים סוף נאמר בפרשת יתרו: "ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי". וכן בפרשת האזינו (ל"ב, י"א) נאמר: "כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו".

ומבאר רש"י, שמדובר בהנהגת השי"ת כשרדפו מצרים אחרי עם ישראל והשיגום על הים, והיו זורקים עליהם חיצים ובליסטראות, ואז העלם השי"ת 'על כנפי נשרים'. כדוגמת הנשר שאינו נוטל גוזליו ברגליו כשאר עופות, לפי ששאר העופות יראים מן הנשר המגביה עוף מעליהם, לפיכך נושאים את גוזליהם ברגליהם מפחד הנשר. אבל הנשר שמגביה עוף יותר מכולם, אינו ירא רק מן האדם שמא יזרוק בו חץ, לפיכך נושאן על כנפיו, אומר "מוטב שיכנס בי החץ ולא בבני". אף הקב"ה "ואשא אתכם על כנפי נשרים", כשרדפו מצרים אחריהם, והשיגום על הים, היו זורקים בהם חיצים ואבני בליסטראות, מיד ויסע מלאך האלו' ויבוא בין מחנה מצרים וגו' כדי שיגפועו החיצים בו ולא בבני ישראל. ע"ש.

וצריך להבין, מה שייך לזרוק חץ על הקב"ה? עד שמתבטא בורא עולם ואומר "מוטב שיכנס בי החץ ולא בבני". אלא מובא בזוהר הקדוש (פרשת תרומה דף ק"ע) בענין קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף וכן קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, וכי יש קושי לפניו, הרי נאמר "גוער בים ויבשה", ונאמר "הקורא למי הים וישפכם על פני הארץ", כיון שעולה רצון לפניו, הכל כאין נחשב לפניו, ואיך תאמר שקריעת ים סוף קשה לפניו.

אלא בזמן שישראל עמדו לפני הים וביקש הקב"ה לקרוע להם את הים, בא רהב השר הממונה על מצרים, ותבע דין מלפני הקב"ה, אמר לפניו: רבוננו של עולם, מדוע רוצה אתה לעשות דין במצרים ומאיך להציל את ישראל, הרי כולם חוטאים לפניך, וכל דרכיך בדין אמת, אלו עובדי עבודה זרה ואלו עובדי עבודה זרה. באותה שעה היה קשה לפניו לעבור על מדת הדין ולקרוע להם את ים סוף, זהו ענין 'קשה' היה לפניו קריעת ים סוף.

ומה שבכל אופן עשה עמנו השי"ת ניסים על הים, כי נתגלתה אז ההנהגה העליונה מה שנקרא הנהגת גילוי הייחוד, יחידו של עולם, שאינה תלויה במעשה בני אדם, ובלשון הזהר 'בעתיקא' תליא מילתא, היינו הנהגה עליונה גילוי מהמקור הנעלם.

מעתה יבואר מהו "מוטב יכנס החץ בי ולא בבני". והיינו, על אף שיערערו על הנהגתו יתברך שאינה בדרך אמת, מעדיף הוא שיפגעו בו ובנהגתו ולא בבניו אהוביו.

מעתה יש לבאר מדוע נבקע הים ל"ב שבילים לכל שבט ושבט באופן נפרד, כדי ללמדנו, שהנהגתו יתברך הוא שכל שבט ושבט יש לו שביל מיוחד אשר דרכו מקבל דרך י"ב מזלות, שעל פי המזל העושה טוב מקבל שפע טוב והעושה רע נענש, אבל עתה שינה הקב"ה את הנהגתו לטובת עם ישראל אף שאינם ראויים.

ולהשלמת ענין 'על כנפי נשרים' מהראוי להביא רעיון יפה מפי רבי שמשון רפאל הירש זצוק"ל:

מעלת הנשר שבחמלתו על גוזליו נושאן על כנפיו ולא ברגליו, באומרו מוטב שיכנס בי החץ ולא בבני, אך מצד שני חסרון יש בו לעומת שאר העופות, כי שאר העופות כשרואים את בניהם בצרה, מיד באים במעופם ותופסים אותם ברגליהם ומעלים אותם עד שמתרחקים ממקום הסכנה. אך לעומתם הנשר כשרואה את גוזליו בסכנה וחפץ להצילם יורד מטה עד לארץ ופורש כנפיו, אך אין לו את היכולת להעלותם בעצמו על כנפיו, וכשגוזליו ממשיכים לבכות ולרעוד מפחד, אומר להם הנשר כל שאבקש שתעשו צעד קטן ותעלו על כנפי ואז ארוממכם מעלה מעלה. כמו כן בנמשל הקב"ה נושא אותנו על כנפיו לעולמים, אך כל מה שמבקש מאתנו הוא להתרומם 'פסיעה קטנה', השתדלות קטנה, פתחו לי פתח של מחט, ואז ארוממכם אל על ואביאכם אלי, ודפח"ח.

המגן אברהם (או"ח סימן שכ"ד ס"ק ז') כתב וז"ל: מנהג ישראל לתת חטים בשבת שירה לפני העופות [ובענין ההלכה כתב המג"א לבטל את מנהג נתינת החיטים בשבת שירה, כיון שאין מזון הציפורים עליך. וז"ל: שמנהג זה אינו נכון, כיון שאסור לתת אוכל לבעל חיים שאין מזונותיו עליך, וכן פסק האדמו"ר הזקן בשולחן ערוך הרב. וכן פוסק המשנה ברורה (שם ס"ק ל"א): שאסור לתת מזונות לצפרים בשבת שירה. אולם דעת מרן הגר"ע יוסף זיע"א בספרו לווית חן וכן כתב בזה בספרו חזון עובדיה על הלכות שבת (ח"ג עמוד כד) וכן בחזון עובדיה (חלק ד עמוד ער והלאה) להקל בדבר].

ומצינו אחד הטעמים לכך, בספר תוספת שבת (או"ח סימן שכ"ד) כתב: משום שהעופות אמרו שירה בים, ולכן בשבת זו שקורין את השירה נותנים מזונות לעופות.

בספר הזיכרונות לרי"צ מליובאוויטש זי"ע כתב: שהציפורים היו מזמרים ומרקדים בשעה שישראל אמרו שירה והילדים הקטנים קטפו פירות מהאילנות שבים ונתנו להם לאכול, וזכר לזה נוהגים ליתן לציפורים חטים בשבת שירה.

וצריך להבין מדוע העופות מכל הבעלים חיים הם יצטרפו לשירה של עם ישראל?

וכתב האבן עזרא: ובני ישראל, טעם להזכיר זה פעם אחר, כי פרעה היה טובע, ועוד נשארו אנשים מישראל בים עוברים, וזה היה פלא בתוך פלא, כי במקום שהיו ישראל עוברים בים, היה שם רוח קדים מייבש, ובמקום פרעה וחילו הביא השם רוח אחרת להמס המים שנקרשו ונעשו חומות".

נמצא כי היה בים נס בתוך נס בזמן שהיה יבשה לעם ישראל הרי שחזר הים למצרים והטביעם.

והנה מכל בעלי החיים כיון שהיו על הקרקע לא ראו נס זה, רק העופות שריחפו מלמעלה וראו את הנס הגדול שנעשה לישראל הצטרפו לשירתם של עם ישראל.